

ЦРНОГОРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ
ГЛАСНИК ОДЈЕЉЕЊА УМЈЕТНОСТИ, 31, 2013.

ЧЕРНОГОРСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК И ИСКУССТВ
ГЛАСНИК ОТДЕЛЕНИЯ ИСКУССТВ, 31, 2013.

THE MONTENEGRIN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
GLASNIK OF THE SECTION OF ARTS, 31, 2013.

UDK 811.163.4'36:[821.163.4.09-1:398(497.16)

Marina KRSTAJIĆ*

NEKE SPECIFIČNOSTI PADEŽNIH OBLIKA U JEZIKU LIRSKE NARODNE POEZIJE CRNE GORE

Apstrakt: U ovom radu bavimo se upotrebom i značenjem određenih padežnih oblika u jeziku lirske narodne poezije. Analizom podataka prikupljenih sopstvenim istraživanjem, na jednoj, i podataka koji se nalaze u monografijama i radovima o narodnim govorima i o crnogorskoj literarnoj tradiciji, na drugoj strani, dolazimo do veoma zanimljivih podataka kada su u pitanju zajedničke i diferencijalne crte jezika crnogorske lirske narodne poezije, narodnih govora i jezika pisaca koji su stvarali u 19. vijeku. Ono što je veoma značajno jeste da su sve istraživane pojave tretirane i iz ugla lingvistike i iz ugla stilistike, jer smo svjesni činjenice da nema cjelovite analize bez sagledavanja oba aspekta jezika.

Cljučne riječi: padeži, lirska narodna poezija Crne Gore, narodni govori, literarna tradicija

1. Lirska narodna poezija nastala na području Crne Gore je ostvarenje specifične i neponovljive ljepote. Utisak koji ona ostavlja na čitaoca može se objasniti vrlo vještím oblikovanjem jezičkih jedinica i stilskih sredstava. U ovom radu ćemo se ograničiti na najmarkiranije odlike padežnih oblika i ispitati kako njihova upotreba utiče na jezičko-stilski nivo.

Istaknute pojave pratili smo isključivo na osnovu građe koja se nalazi u zbirci Jelene Šaulić, *Lirska narodna poezija Crne Gore*, Grafički zavod, Titograd, 1965. Za ovaj korpus, koji sadrži 270 lirskih narodnih pjesama, opredijelili smo se iz razloga što je na jednom mjestu sakupljena lirska narodna poezija iz većeg dijela Crne Gore.

---

* Profesor književnosti u Srednjoj ekonomskoj školi „Mirko Vešović” u Podgorici

Ispitivali smo specifičnosti padeža zastupljenih u crnogorskoj lirskoj narodnoj poeziji i dobijeno stanje upoređivali sa dijalekatskom osnovom i savremenim književnim jezikom, a isto tako i sa jezikom starijih pisaca i tako dobili kompletnu sliku razvoja navedene pojave u crnogorskoj, i govornoj i pisanoj, tradiciji. Naročito smo se zadržavali na primjerima imenica koji sadrže supstituciju jednog padežnog oblika drugim, jer upravo oni nose naročitu stilsku markiranost.

2. Upotreba **nominativa** na mjestu na kojem savremena književno-jezička norma propisuje vokativ, zastupljena je u našem korpusu kod imenica muškog i ženskog roda:

Sultan Selime, car gospodine (Što biti ne može);
 Ču li me, *slavuj* grlo jasno
 .....
 Ču li me, *paun* pero zlatno (*Paun i slavuj*);
 Da s' opremaš *beg Jovan-beg* na vojsku
 .....
 Kod koga me *beg Jovan-beg* ostavljaš? (*Jovan beg ostavlja ljubu*);
Kolovođa, diko naša (*U početku igre*);
 O *Jokica* sinko, dobro moje (*Naricanje za mrtvima iz Paštrovića*);
 Oj, čuješ li, mlada *moma!* (*Ne otimlji već me mami*);
 O, *devojko ovčarica* (*Ovčarica*);
 Oj, Boga ti, na istok *zvijezda* (*Zvijezda i robinjica*);
 O *Milica* – ženski zmaju (*Kad nam danas dolećeste...*).

Obličko izjednačavanje vokativa sa nominativom poznato je i jednom dijelu crnogorske govorne i pisane tradicije.¹

3. Mjesto nominativa jednine, u funkciji gramatičkog subjekta, vrlo često se upotrebljava **vokativ**. Ova zamjena danas se smatra arhaizmom, a svojstvena je narodnoj poeziji, i ima funkciju popunjavanja broja slogova u stihu. U našem materijalu registrovana je u primjerima koji slijede:

Čador penje *beže Ljuboviću* (*Ljepota bega Ljubovića*);
 Govori jasan *mjeseče* (*Neoženjen*);
 Al' u gori zelen *bore* listao (*Uslišena molitva*);
 U jednom je *Karanfile* Jovo
 .....
 Poručuje *Karanfile* Jovo (*Prelja i kujundžija*);

¹ M. Stanić, *Uskoci*, 73; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 350.

Susrete je zete *Petre* (*Baba tikve prodavala*);
 Al' besjedi siva tica *orle* (*Sova i orao*);
 Vidio te gondže *Mehemedede* (*Megdan zbog ljube*);
 Rasla jela u osoju,
 Zelen *bore* u prisoju (*Sudbina*);
 Uz trpezu, niz trpezu, sivi *sokole*,
 U kljun nosi rujno vino u zlatne kupe (*Svadbena*
počašnica domaćinu);
 Doleće nam crni *vrane* (*Tuženje jedne Banjanke gredom*).

Iz prezentovanog materijala primjećujemo da je upotreba nominativa u službi vokativa široko zastupljena u jeziku crnogorske narodne lirske poezije, dok je u jeziku starijih pisaca² prisutna, ali sa malim brojem primjera i vezana je uglavnom, kao i u našem korpusu, za imenice muškog roda.

4. Slovenski **genitiv** uz odrične glagole, upotrijebljen u funkciji pravog objekta, zarad održavanja slogovne skladnosti, uočili smo u primjerima koji slijede:

Ne dam, bogme, *mog bisera bjela* (*Majka, seja i ljuba*)³;
 Ne ostavljam *panja kasapskoga* (*Komar i muva*);
 Ak' ne idem, neću videt *drage* (*Jadi*);
 Niđe *vode* naći ne mogaše
 .....
 Ne pi *vode*, lijepa đevojko (*Đevojka i čobanče*);
 Nije meni *glave* žao (*Bijeda na pravoga krivca*);
 Nemam *seje* da mi ga doveze (*S mora na Dunavo*);
 Momak leži ni *glave* ne diže (*Nadžnjeva se momak i đevojka*);
 Neću, majko, *ovog nijednoga* (*Dok je meni u životu Jove*).

Ova vrsta genitiva sasvim je obična u jeziku starijih pisaca sa područja Crne Gore i u jednom dijelu narodnih govora, dok je u drugom dijelu potpuno nepoznata.⁴ Danas je sve više prisutna tendencija istiskivanja

² D. Vušović, *Njegoš*, 41, 42; S. Nenezić, *Nikola I*, 257; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 350.

³ Ovaj primjer pored posesivnosti (*moga*) sadrži i dozu partitivnosti (*bisera bjela*).

⁴ Ova vrsta genitiva zastupljena je u jeziku starijih pisaca (A. Mladenović, *Danilo*, 169; B. Ostojić, *Petar I*, 179; R. Glušica, *Marko Miljanov*, 207, 208). Slovenski genitiv bilježi široku upotrebu u govorima okoline Kolašina, dok se u crmničkim i starocrnogorskim govorima sve više zamjenjuje akuzativom, a bjelopavličkom govoru je sasvim nepoznat (M. Pižurica, *Kolašin*, 193; B. Miletić, *Crmnica*, 293; M. Pešikan, *SK-Lj*, 188; D. Čupić, *Bjelopavlići*, 112).

genitiva u funkciji objekatske dopune uz odrične glagole u korist akuzativa. U svakodnevnoj jezičkoj praksi se upotreba slovenskog genitiva smatra arhaičnom.⁵

Kao karakterističnu izdvajamo i upotrebu genitiva bez predloga umjesto akuzativa bez predloga u funkciju objekatske dopune. U našem korpusu registrovana je u stihovima kojima je bio potreban jedan više slog kako se metrička struktura ne bi narušila:

Đevojka je *mjeseca* korila (*Nestalan dragi*);
Što drugome *bošioka* daješ!

.....
A zbog tebe drugom *cvjeća* dajem (*Ponosit dragi*);
Jal' si rasla *bora* gledajući (*Ljepota đevojke*);
Je su l' *neve dara* donijele (*Suze materine*);
Il' si rasla *bora* gledajući,
Il' *jablana drva* visokoga (*Njega materina*);
Valja mu dati muke velike,
Muke velike: jagnje pečeno,
Jagnje pečeno, *noža* ne dati (*Đevojačka presuda*);
Uzela bih oštra *noža* (*Sestra bezbratkinja za bratom*);
Da ćeš *groba* otvoriti (*Nadala se tužna majka*);
Već je meni *lonca* žao (*Bijeda na pravoga krivca*);
Na lisici lijepa *đerdana* (*Smiješno čudo*);
Pa kad primih *brzjava* (*Majka za sinoim I*);
Daj košulju ak' i nećeš *gaća*! (*Blagoslov u kletvi*);
Ni mu vežuj *zlačena praporca* (*Kletva đevojčina*);
Vila dava silnoviti blago,
A đevojka sa ramena *glave*,

.....
I donijet' *vode* iza gore,
I pomesti *dvora* bijelog,

.....
Pa donese *vode* iza gore,

.....
Daj, đevojko, ruse *glave* tvoje,
Ja sam prije *vode* donijela,
Dvor pomela, *kose* očešljala (*Oklad vile i đevojke*);
Dok joj majka *kose* iščešljala (*Alibegovica i sluga*);
Puštila *kose* niz pleći

⁵ M. Stevanović, *Savremeni II*, 206.

.....
Podigni *kose* uz pleći (*Đevojka momku*);
Po Vase lijepe *đevojke*

.....
Alatu konju niz *grive* (*Snaha i zaova*);
Veselo, sele, *kose* gojila (*Zdravica đevojci*);

Pod noć pođoh gledat' *đevojaka* (*Momak prevaren od đevojaka*).

Posesivni **genitiv** s predlogom *u* kojim se označava nešto što se nalazi u svojini, u vlasništvu, u shvatanju, u određenim granicama pojma, svojom semantikom sinoniman je konstrukciji sastavljenoj od predloga *kod* + *genitiv*. Pomenuta konstrukcija ima i posebno stilsko obilježje. U našem materijalu prisutna je u velikom broju primjera. Navodimo neke od njih:

U mog dragog, vesela mu majka

.....
U mog dragog srce od šećera (*Kod dragog*);
U Đura je divno horo (*Šer-đidija*);
U Jova mi dosta roda kažu (*Kad putuju s đevojkom*);
Za Jova je šcer *u cara* (*Koja j' ono đevojčica*);
U prepelka duge noge (*Grlica*);
Da me 'oće *u baba* prositi (*Dar*);
Crven ti je kljun, golube,
U golubice,
Al' su usta rumenija
U đevojčice. (Golub i golubica);
Ja sam bio *u Ilije*,
U Ilije, *u đidije*

.....
U Ilije tri đevojke (*Dženarika*);
U pašića dosta pusta blaga

.....
U bekrije niđe ništa nema (*Hasan-aga i ljuba*);
Sama pjesma *u anđela!* (*Za majkom*);
Ječam žito, *u boga* ljepota! (*Đevojka ječam proklinje*);
U Mare je čemerna večera (*Marina kletva*);
U Aniše ispod bjele guše (*Akšam mračće*);
Ili si jedan *u majke* (*Neoženjen*);
U Jane su devet brata (*Ko nema brata nema ni sreće*);
Već *u majke*, njegovom njegovana (*Njega materina*);

Diže duvak *u nevjeste*,
 Sinu lice *u djevojke* (*Sunčeva ženidba*);
 Ja sam bila *u djevojke* (*Košuta i djevojka*);
 Još *u cure* duge pletenice (*Lijepa djevojka*);
 Brate snago *u sestara* (*Sestra za bratom II*);
 Sirota sam *u majke* djevojka (*Šta bih darovala dragome*).
 Jadna majko, okl' *u mene* zlato (*Sve djevojci*);
 U *men'* ima devet braće (*Ne otimlji već me mami*);
 Da j' *u mene* tako grlo jasno,

.....
 Da s' *u mene* tako pera zlatna (*Paun i slavuj*);
 A *u mene* nije ni jednoga (*Dika do vijeka*);
 A *u tebe* braće nema (*Nadala se tužna majka*);
 Ona *u vas* nad imala! (*Kad nam danas dolećeste...*);
 Će j' *u mene* jada dosta

.....
 U *te* nadu polagala

.....
 Će j' *u mene* jada bio (*Majka za sinom II*);
 A *u mene* nije ni jednoga (*Usamljena*).

Predložsko-padežna veza *u* + *genitiv* u već istaknutoj funkciji je dosta rijetko zastupljena u nekim sredinama, dok je u pojedinim čak i nepoznata, pa se njena upotreba u tim krajevima smatra arhaičnom.⁶ Nasuprot tome, naporedo sa konstrukcijom *kod* + *genitiv* ona je zastupljena u narodnim govorima i crnogorskoj literarnoj tradiciji.⁷

Zamjena standardne predložsko-padežne veze *po* + *lokativ množine* sa konstrukcijom *po* + *genitiv množine*, odlika je crnogorske govorne i pisane tradicije⁸, a svoje mjesto nalazi i u našem korpusu:

⁶ M. Stevanović, *Savremeni II*, 313.

⁷ L. Vujović, *Mrkovići*, 225; M. Pešikan, *SK-Lj*, 193; R. Glušica, *M. Miljanov*, 211; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 377–379; S. Nenezić, *Nikola I*, 281–284.

⁸ B. Miletić, *Crmnica*, 288, 289; M. Pešikan, *SK-Lj*, 148, 149; D. Vušović, *Istočna Hercegovina*, 38; M. Stevanović, *Istočnocrnogorski*, 70; D. Čupić, *Bjelopavlići*, 80, 116, 135. U govoru Mrkovića konstrukcija *po* + *genitiv mn.* je veoma rijetka u upotrebi dok je *po* + *lokativ mn.* sasvim obična (vidi: L. Vujović, *Mrkovići*, 243). Oblik *genitiva* jednine koristi se u službi *lokativa množine* i u jeziku vladike Danila, Marka Miljanova, S. M. Ljubiše i Njegoša (A. Mladenović, *Danilo*, 134–136; R. Glušica, *Marko Miljanov*, 109, 226; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 211, 458; D. Vušović, *Njegoš*, 122), a u jeziku Nikole I zabilježeni su malobrojni primjeri ove konstrukcije (S. Nenezić, *Nikola I*, 152, 153, 312), dok je u jeziku Petra I nepoznat (B. Ostojić, *Petar I*, 133).

Do ponoći po *mehana* pije (*Hasan-aga i ljuba*);

Te ih more po *tamnica* (*Sestra za bratom*).

Sinkretizam dvije navedene konstrukcije Drago Ćupić dovodi u vezu „sa starom jednakošću genitiva i lokativa u dvojini i u množini pridjeva i zamjenica”⁹.

U jeziku crnogorske narodne lirske poezije veza predloga *s/sa* i *genitiva* često ima uzročno značenje:

Bona ti sam, diko moja,
S kraja tvoga žalosnoga

.....

Srce moje, kuku tetki,
Dovijeka *s tvoga* kraja (*Tetka za sestričinom*);
No *s milosti* i jabuke slatke (*Pomirenje*);
S tebe ću junak poginut’,
Sa tvoga lica rumenog (*Zbog ljepote*).

Ovakva upotreba genitiva sa predlogom *s/sa* zastupljena je u jeziku crnogorskih pisaca 19. vijeka.¹⁰ Sinonim ovoj konstrukciji predstavlja veza predloga *zbog* i *genitiva*, koja je u većoj ili manjoj mjeri registrovana u narodnim govorima, a sve više je potvrđuje i savremeni književni jezik.¹¹ M. Stevanović smatra da se ova predložko-padežna veza češće nalazi u pjesničkim ostvarenjima.¹²

Za označavanje izuzimanja (sa semantikom veznika *osim*) upotrijebljen je predlog *do* sa *genitivom* u sljedećem primjeru:

Nema sina *do* mene jednoga.

.....

Nema brata *do* mene jednoga (*Ljubina kletva*).

⁹ D. Ćupić, *Bjelopavlići*, 80.

¹⁰ A. Mladenović, *Danilo*, 167, 168; B. Ostojić, *Petar I*, 206; D. Vušović, *Njegoš*, 48, 140; R. Glušica, *Marko Miljanov*, 243; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 368; S. Nenezić, *Nikola I*, 270, 271.

¹¹ U istočnocrnogorskim, rovačkim i kolašinskim govorima navedena konstrukcija je sasvim obična, dok je u ostalim govorima prisutna, ali nešto rjeđe (M. Stevanović, *Istočnocrnogorski*, 101; M. Pižurica, *Rovca*, 146; M. Pižurica, *Kolašin*, 199; B. Miletić, *Crmnica*, 305; M. Pešikan, *SK-Lj*, 193; D. Ćupić, *Bjelopavlići*, 118; D. Vušović, *Istočna Hercegovina*, 69).

¹² M. Stevanović, *Savremeni II*, 254.

I crnogorska govorna i književna tradicija potvrđuju predlog *do* uz oblike *genitiva* kao sredstva za označavanje izuzimanja.¹³

Predlog *liše* uz *genitiv* upotrijebljen je za određivanje pravog izuzimanja pojma u *genitivu*:

Liš' Ostoje sirotnoga (Baba za unukom);
Liš' ostatka sirotnoga (Tetka za sestričinom).

Upotreba oblika *liše* prisutna je i u crnogorskim narodnim govorima, dok je gotovo nepoznata književnoj tradiciji.¹⁴

U materijalu kojim raspoložemo predlog *više* upotrijebljen je u funkciji određivanja mjesta u odnosu na pojam s imenom u *genitivu*:

Sova sjedi na bukovu panju,
Viš' nje oro na jelovoj grani (Sova i orao);
Više njega crno oko
 Te suze roni (*Suze za tuđinom*);
 Pokraj bora, a *više* obora (*Ljepota djevojke*).

U svom osnovnom značenju, obilježavanju mjesta na gornjoj strani, na većoj visini upotreba predloga *više* potvrđena je i u crnogorskoj govornoj i pisanoj tradiciji.¹⁵

5. Upotreba **akuzativa** u funkciji lokativa karakteristična je crta crnogorskih narodnih govora. Ova dijalekatska osobina nastala je kao posljedica gubljenja glagolske rekcije.¹⁶ Naime, u crnogorskim govorima predlozi *u* i *na* nalaze se isključivo ili najčešće s oblicima akuzativa, i

¹³ B. Miletić, *Crmnica*, 296, 297; M. Pešikan, *SK-Lj*, 190, 191; M. Stevanović, *Istočnocrnogorski*, 103; D. Čupić, *Bjelopavlići*, 126; B. Ostojčić, *Petar I*, 210; D. Vušović, *Njegos*, 47; R. Glušica, *Marko Miljanov*, 259; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 376; S. Nenezić, *Nikola I*, 280.

¹⁴ M. Stevanović, *Istočnocrnogorski*, 104; B. Miletić, *Crmnica*, 302; D. Čupić, *Bjelopavlići*, 154; J. Vuković, *Piva i Drobunjaci*, 82; D. Vušović, *Istočna Hercegovina*, 66; M. Stanić, *Uskoci*, 81; M. Pešikan, *SK-Lj*, 183. Predlog *liše* u istaknutom značenju nije registrovan u jeziku Petra I, Petra II i Marka Miljanova (B. Ostojčić, *Petar I*, 202–215; D. Vušović, *Njegos*, 46–51; R. Glušica, *Marko Miljanov*, 260), dok je potvrđen u jeziku S. M. Ljubiše (M. Tepavčević, *Ljubiša*, 398, 399).

¹⁵ M. Pešikan, *SK-Lj*, 191, 192; S. Nenezić, *Nikola I*, 218; R. Glušica, *Marko Miljanov*, 216, 217; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 382; S. Nenezić, *Nikola I*, 278.

¹⁶ L. Vujović, *Gubljenje glagolske rekcije*, 88–126.

onda kada imaju lokativno značenje.¹⁷ Sličnu situaciju potvrđuje i crnogorska literarna tradicija.¹⁸ Upotreba predloga *u* i *na* sa akuzativom u značenju lokativa, u jeziku narodne lirske poezije, posvjedočena je u oblicima imenica i pridjevskih i ličnih zamjenica:

Svadile se *na istok* zvijezde (*Zvijezda i robinjica*);
Na ramena zelena dolama (*Dar*);
U kolo Mara vjerena (*Đevojka momku*);
U to kolo lijepa Mara (*Sudbina*);
 Čelo joj je ka' *na istok* sunce (*Lijepa đevojka*);
 Konja igra *na delija* (*Laž i paralaž*);
Na Maru je zlatno ruho,
Na Janu je prosto ruho (*Ko nema brata nema ni sreće*);
Na srce se guje svile (*Sestra za bratom*);
U kljun nosi rujno vino *u zlatne kupe* (*Svadbena počašnica
 domaćinu*);
U vodu se ogledala (*Mara na vodi*);
I na sedlo desnu ruku (*Đevojački izbor*);
Na ruku joj prsten nosi. (*Aj, ne rosi*);
 Svu noć mi je *na ruku* prespala (*Još mi je luda*);
 Sadih jelu *na planinu* (*Za trpezom uoči svadbe*);
U nedelju na rosnu livadu (*Đevojačka kletva*);
 Da joj pošlje od zlata bešiku,
U bešiku od svile pelene (*Majka Maru u manastir dala*);
U svaku mene spomene (*Došao bi*);
 Koja gora nema razgovora?
U nju momka nema, ni đevojke (*Koja gora nema razgovora*);
 Na dv'je grane dv'je jabuke
A na treću soko šjedi (*O jabuko, zeleniko*).

Predlog *na* u našem korpusu se nalazi uz oblik *akuzativa* imenica *boj*, *škola*, *dom* i *vojska*, s napomenom da je uz prve tri posvjedočena i veza predloga *u* sa *akuzativom*:

¹⁷ L. Vujović, *Mrkovići*, 238; M. Stevanović, *Istočnocrnogorski*, 104; B. Miletić, *Crmnica*, 291; M. Pešikan, *SK-Lj*, 189, 190; D. Čupić, *Bjelopavlići*, 130–132; M. Pižurica, *Kolašin*, 185.

¹⁸ Predloge *u* i *na* uz oblike *akuzativa* umjesto *lokativa* upotrebljavaju Marko Miljanov, vladika Danilo, Petar I (R. Glušica, *Marko Miljanov*, 227–229; A. Mladenović, *Danilo*, 170, 171; B. Ostojić, *Petar I*, 226, 227). Poremećenu upotrebu predloga *u* i *na* sa *akuzativom* i *lokativom* potvrđuje jezik Petra II, Nikole I i S. M. Ljubiše (D. Vušović, *Njegaš*, 61, 62; S. Nenezić, *Nikola I*, 331; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 468–470).

A sutra se *na boj* sprema (*Oj sokole*);
 Da s' opremaš beg Jovan-beg *na vojsku!* (*Jovan beg ostavlja ljubu*);
 Dala bih te ja *na škole* (*Za malim kćerima*);
 I *na škole* naučila (*Tetka za sestričinom*).
 No *na škole* sina dala
 .....
 Ne smjedoh te *u boj* poslat'
 .....
 Da mi *u dom* dome ideš
 .....
 Da je neđe *u školama*
 .....
 Pa se jopet *u dom* vratim
 .....
 Moj *u domu* veseljače
 .....
 Kukala ti *u dom* majka (*Majka za sinom I*);
Na vojsku ga ne spravjala (*Đevojački izbor*);
 No ni *na dom*, ni *u boju* (*Sestra za bratom*);
 Zla sloboda *u dom* majko (*Za majkom*);
 Da porasteš, da *u školu* ideš (*Nina, nina*).

Što se tiče jezika starijih pisaca, situacija je sljedeća – Marko Miljanov, Nikola I i S. M. Ljubiša uz imenicu *vojska* redovno upotrebljavaju konstrukciju predloga *na* + *akuzativ*.¹⁹

Veza predloga *na* i akuzativa imenice *svirala* upotrijebljena je kao semantički ekvivalentna akuzativnoj sintagmi *kroz pjesmu* ili glagolskom prilogu sadašnjem *pjevajući*:

Njojzi čoban *na sviralu* kaže (*Dva veselja*).

Akuzativ u funkciji instrumentala upotrijebljen je u primjerima koji slijede:

Za grad je loza vinova (*Ostaće majka bez tebe*).
 Ja *pod brdo*, a sunce na brdo,

¹⁹ R. Glušica, *Marko Miljanov*, 228, 229; S. Nenezić, *Nikola I*, 334; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 470. Nikola I i uz imenicu *boj* i uz imenicu *dom* upotrebljava vezu predloga *na* i *akuzativa*, dok se kod Marka Miljanova i S. M. Ljubiše uz imenicu *boj* može sresti i predložko-padežna konstrukcija *u* + *akuzativ*.

Ja na brdo, a sunce za *brdo*,
Kad za *brdo* zelena livada (*Lijep konak*)²⁰.

Vezom instrumentala i predloga *za* označava se da se pojam kazan upravnom riječju nalazi iza pojma s imenom u instrumentalu ili na suprotnoj strani tog pojma, viđenog iz perspektive onoga ko utvrđuje taj odnos.²¹ Takva situacija potvrđena je u narodnim govorima²², dok naš materijal prezentuje, kao što smo vidjeli, suprotnu situaciju. Naime, veza predloga *za* i *instrumentala* semantički je sinonimna konstrukciji predloga *za* i *akuzativa*.

Predlog *za* u konstrukciji sa *akuzativom* označava sa kim se stupa u bračnu vezu u situacijama kada se nalazi uz glagol *udati se* ili *poći* (sa istom semantikom kao i prvonavedeni glagol). Međutim, u istom značenju se može koristiti i veza *instrumentala* i predloga *za*. Iz korpusa koji nam je na raspolaganju ekscerpirali smo primjer veze predloga *za* i *akuzativa*:

Prvi put sam za *pašića* bila (*Hasan-aga i ljuba*).

Narodni govori²³ sadrže obje konstrukcije uz glagol *udati se*, dok se u literarnoj tradiciji nalaze standardni književnojezički oblici.²⁴

Upotreba predloga *pod* uz akuzativ u značenju instrumentala odgovara stanju u narodnim govorima i u jeziku crnogorskih pisaca 19. vijeka²⁵, dok je navedeno stanje u suprotnosti sa savremenom književnojezičkom normom²⁶. Luka Vujović frekventniju upotrebu predloga *pod* uz *akuzativ* u odnosu na upotrebu istog predloga uz *instrumental*, u govorima Mrkovića, objašnjava time što se predlog *pod* usljed gubitka svog semantičkog parnjaka – predloga *nad*, sintaksički priključio predlozima *na* i *u*, uz koje ide samo *akuzativ*, izuzimajući malobrojna odstupanja.²⁷

²⁰ Upotreba akuzativa u funkciji lokativa zabilježena je u istim stihovima (*na brdo – na brdu*).

²¹ M. Stevanović, *Savremeni II*, 466.

²² D. Čupić, *Bjelopavlići*, 123; L. Vujović, *Mrkovići*, 240.

²³ D. Čupić, *Bjelopavlići*, 123.

²⁴ Glagol *udati se* ima dopunu u sintagmatskoj vezi *za + instrumental* (R. Glušica, *Marko Miljanov*, 198).

²⁵ Kolebljivost u upotrebi predloga *pod* sa akuzativom i instrumentalom javlja se u crmničkim i mrkovićkim govorima, kao i jeziku vladike Danila, Petra I, Petra II, Marka Miljanova, Nikole I i S. M. Ljubiše (L. Vujović, *Mrkovići*, 239; B. Miletić, *Crmnica*, 285; A. Mladenović, *Danilo*, 175; B. Ostojić, *Petar I*, 227–231; D. Vušović, *Njegoš*, 147; R. Glušica, *Marko Miljanov*, 230–232; S. Nenezić, *Nikola I*, 338, 339; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 473).

²⁶ M. Stevanović, *Savremeni II*, 476–482.

²⁷ L. Vujović, *Mrkovići*, 239.

6. Instrumental oruđnik se upotrebljava bez predloga *s/sa*²⁸. Međutim, naš korpus bilježi drugačiju situaciju:

S očima svilu točila

.....
S rukama biser rasprosu (Neoženjen);
I s ostalijem cvijećem! (Božiću, radosti);
Pa joj se baca s jabukom (Đevojka momku);
Da te nudi s ponudama (Majka za sinom jedincem);
Pa sam s jadom umorena,
A s imenom nagrđena (Majka za sinom I).

U narodnim govorima zabilježena je paralelna upotreba navedenog padežnog oblika *sa* predlogom *s (a)* i bez predloga.²⁹

Instrumentalna sintagma ***pod prstenom*** koristi se u značenju *vjerena*:

Sa devojkom izabranom
 – Kuku srećo! –
Koja ti je pod prstenom (Majka za sinom jedincem).

7. Upotrebu **lokativa** u službi akuzativa potvrđujemo u sljedećim stihovima iz jezika lirske narodne poezije Crne Gore³⁰:

San mi na oku ne dođe (Došao bi);
Ni u krilu decu zoveš (Žena za mužem);
Navrćite dobre ovne na režnjevima (Božić zove: hoće čast u kuću).

Predlog *o* sa **lokativom** ima funkciju približnog određivanja vremena, koje može biti malo prije ili malo poslije vremenski određenog pojma *s* imenom u lokativu:

Kad uveče o večeri bilo (Nadžnjeva se momak i devojka).

²⁸ M. Stevanović, *Savremeni II*, 441.

²⁹ D. Čupić, *Bjelopavlići*, 119; L. Vujović, *Mrkovići*, 228.

³⁰ Kolebljivost u upotrebi predloga *u* i *na* uz oblike akuzativa i lokativa potvrđena je u narodnim govorima i jeziku starijih pisaca (vidi dio o akuzativu).

Lokativne sintagme s predlogom *o* u temporalnom značenju javljaju se i u jeziku starijih crnogorskih pisaca.³¹

Vezom predloga *po* uz lokativ kazuje se da se nešto vrši u toku vremenskog termina s imenom u lokativu:

Meho kuje konja *po mjesecu*

.....

Ne kuju se konji *po mjesecu* (*Da ne može bez nje*).

Navedena konstrukcija ima značenje priloga *noću, u toku noći, dok još noć traje*. U našem korpusu ovakva upotreba je narodnog karaktera³². U savremenom jeziku se *lokativ* umjesto sa predlogom *po* upotrebljava sa predlogom *poslije*.³³

8. Prezentovani materijal nam ukazuje na to da padežni oblici registrovani u lirskoj narodnoj poeziji sa područja Crne Gore pokazuju izvjesna odstupanja u odnosu na stanje u standardnom književnom jeziku, koja se ogledaju u očuvanju sintaksičkih crta iz perioda kada su ove tvorevine nastale.

Ovim radom smo ukazali na jezičko-stilske osobenosti nekih padežnih oblika upotrijebljenih u lirskoj narodnoj poeziji, ali smatramo da podjednaku pažnju treba posvetiti i ostalim sintaksičkim kategorijama kako bi ovo naše kulturno blago dobilo cjelovit opis, kakav i zaslužuje.

Ono što je evidentno jeste da naš korpus u poređenju sa crnogorskom pisanom i govornom tradicijom pokazuje veliki broj zajedničkih odlika, što nas navodi na zaključak da je u ovoj poeziji prisutan veliki broj dijalekatskih osobenosti njenih pjevača i prenosilaca, a samim tim i njihove zavičajne baze, ali su evidentne i pojedinačne diferencijalne crte, što opet kazuje o osobenosti i specifičnosti kulturnog nasljeđa o kojem je riječ.

³¹ R. Glušica, *Marko Miljanov*, 237; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 462; S. Nenezic, *Nikola I*, 330.

³² Veoma je frekventna u crnogorskoj govornoj i literarnoj tradiciji (B. Miletić, *Crmnica*, 290; L. Vujović, *Mrkovići*, 245; D. Čupić, *Bjelopavlići*, 136; M. Stanić, *Uskoci*, 81; M. Pižurica, *Rovca*, 171; B. Ostojić, *Petar I*, 225; R. Glušica, *Marko Miljanov*, 237; M. Tepavčević, *Ljubiša*, 459; S. Nenezic, *Nikola I*, 239).

³³ M. Stevanović, *Savremeni II*, 510.

LITERATURA

Bigović-Glušica Rajka, *Jezik Marka Miljanova*, Kulturno-prosvjetna zajednica Podgorice, Podgorica, 1997.

Čupić Drago, *Govor Bjelopavlića*, SDZb, knj. XXIII, Beograd, 1977.

Jovanović Miodrag, *Govor Paštrovića*, Univerzitet Crne Gore, 2005.

Katnić-Bakaršić Marina, *Lingvistička stilistika*, Elektronsko izdanje, mart, 1999.

Miletić Branko, *Crmnčki govor*, SDZb, knj. IX, 1940.

Muratagić-Tuna Hasnija, *Sevdalinka – izazov za lingvostilistička ispitivanja*, Riječ, nova serija, br. 2, Institut za jezik i književnost Filozofskog fakulteta, Nikšić, 2009, str. 31–55.

Nenezić Sonja, *Jezik Nikole I Petrovića*, Posebna izdanja (monografije i studije), knj. 71, Odjeljenje umjetnosti, knj. 20, CANU, Podgorica, 2010.

Ostojić Branislav, *Jezik Petra I Petrovića*, Posebna izdanja, knj. 8., Odjeljenje umjetnosti, knj. 1, CANU, Titograd, 1976.

Petrović Dragoljub, *Glasovni sistem rovačkog govora*, ZbMSFL, VIII, Novi Sad, 1965, str. 157–184.

Pešikan Mitar, *Starocrnogorski, srednjokatunski i lješanski govori*, SDZb, knj. XV, Naučno delo, Beograd, 1965.

Pižurica Mato, *Govor okoline Kolašina*, Posebna izdanja, knj. 12, Odjeljenje umjetnosti, knj. 2, CANU, Titograd, 1981.

Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika, Matica srpska – Matica hrvatska, Novi Sad – Zagreb, 1960. *Pravopis crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Podgorica, 2010.

Radulović Zorica, *Jezik i stil Čeda Vukovića*, Unireks, Nikšić, 1994.

Radulović Zorica, *Iz jezičke problematike*, Kulturno-prosvjetna zajednica, Podgorica, 2004.

Simić Radoje, Stanojčić Živojin, Ostojić Branislav, Ćorić Božo i Kovačević Miloš, *Pravopis srpskoga jezika sa rječnikom*, Unireks, Nikšić/Beograd, 1993.

Stanić Milija, *Uskočki govor*, SDZb, knj. XX, Beograd, 1974.

Stevanović Mihailo, *Istočnocrnogorski dijalekat*, Južnoslovenski filolog XIII, 1933–1934.

Stevanović Mihailo, *Savremeni srpskohrvatski jezik I i II*, Beograd, 1964.

Tepavčević Miodarka, *Jezik Stefana Mitrova Ljubiše*, Posebna izdanja (monografije i studije), knj. 70, Odjeljenje umjetnosti, knj. 19, CANU, Podgorica, 2010.

Vujović Luka, *Mrkovički dijalekat*, SDZb, knj. XVIII, Beograd, 1969.

Vuković Jovan, *Govor Pive i Drobnjaka*, Južnoslovenski filolog XVII, 1938–1939.

Vušović Danilo, *Prilozi proučavanju Njegoševa jezika*, Južnoslovenski filolog, IX, Grafički umjetnički zavod „Planeta”, Beograd, 1930.

Marina KRSTAJIĆ

SOME SPECIFICS OF CASE FORMS IN THE LANGUAGE
OF LYRICAL FOLK POETRY OF MONTENEGRO

Summary

In this paper, we address the use and meaning of certain language in the form of case lyrical folk poetry. By the analysis of data collected by its own research on the one hand, and the information that is contained in books and works on folk idioms and Montenegrin literary tradition, on the other hand, we come to a very interesting data in terms of the common and differential features of the Montenegrin language lyrical folk poetry, folk speech and language writers who created in the 19th Ages. What is very important is that all the observed phenomena are treated from the linguistics and stylistics perspective, because we are aware of the fact that there is no comprehensive analysis without considering both aspects of language.

Key words: case, lyrical folk poetry of Montenegro, the vernacular, literary tradition

